

מחשבת קצרה על הדף הרב יחזקאל הרטמן SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

חגיגה טז-א

עניין: פלטירין על האשפה

מהרש"א

באורך ולשון בתחלה דקאמר שם וכן לשונו של תלמודנו לא משמע כן אלא נראה דקושטא דה"ק דאין לחשוב מה היה לפניו קודם שנברא עוה"ז גם קודם ההיולי אלא שלא היה לפניו כלום בעולם והקצ"ה ביה מאין המוחלט נברא ומייתי משל שלא להזכיר שם אשפה שהיה שם קודם שגנה הפלטירין אלא כאילו נברא במקום פנוי כך הקצ"ה אין רטנו להזכיר שהיה לפניו שום נריאה אחרת שזה פוגם כבודו שהיה שינוי רטון לפניו ולא היה חפץ באלוהי נריאה וברא עוה"ז דוגמת המלך ב"ו שלא היה חפץ באשפה וצנה פלטין אלא שיש לחשוב להזכיר שגנה במקום פנוי וגם שאין המשל דומה ממש דהתם פוגם בדבר אמת שהיה שם אשפה והכא פוגם בדבר שקר שהרי הקצ"ה ברא העולם מאין המוחלט מ"מ מייתי ליה במכ"ש דאין רטנו של מלך ב"ו לפגום כבודו אפי' בדבר אמת וכ"ש בדבר שקר ומעיקרא דפרין לפניו מאי דהוה הוה ר"ל גם שהוא שקר מה צדק ללא אסיק אדעתיה דהוה ציה שום פגם בכבוד המקום עד דמייתי ליה משל ממלך ב"ו כו': כ"ש ש"א חס ע"ל כבוד ב"ו. מפורש פ"ק דקידושין כ"ו: כ"ש ש"א חס

עץ יוסף (על העין יעקב)
למלאה"ש אפילו בדבור (יפ"ת): משל למלך שאמר וכו'. להבין המשל והנמשל אקדים לך מה שכתבו המפרשים שבריאת העולם היה מתחלה ע"ד הכלל. ואח"כ ע"ד הפרט. כי מתחלה נברא יסוד אחד דק המוכן לקבל כל הצורות הנקרא בפי החוקרים היולי ובו נכלל כל הברואים ע"ד הכלל. ואח"כ הוציא ממנו מכח אל הפועל כל חלקי הבריאה ע"ד הפרט כל דבר ודבר בפני עצמו דבר יום ביומו. וזהו שאמרו משל למלך וכו' אין רצונו של מלך שיזכירו לו שם אשפה דמה לפניו לאו היינו קודם הבריאה לגמרי אלא רצונו לומר קודם גמר תקון הבריאה בהיותו עומד בכח ולא בפועל שהיה כרוך עליו תהו ובהו שורש הרע הנמשל לאשפה הנראה כפגם וראוי למעט בו הדיבור שלא לקצץ בנטיעות (נוה"ק):

הגר"א תיקוני זהר חדש לא ע"ג

אסור ההתבוננות כמ"ש כל המסתכל מה לפניו כו' שהוא באלו הקליפין שבין בונה עולמות ומתריבין כמ"ש בעמוד ד' תהו היתה מקדמת דנא וז"ל לפניו מה דכזה הוה כו' משל לאדם שבונה פלטירין על האשפה אין רטנו להזכיר שם האשפה והוה סוד העולם הסהו שאמר בא"ר דמלכין קדמאין מיהו כו' וז"ל וכל שלא חס על כבוד קונו כו' כבוד חלקים הסתר דבר ואמרו זה העונן עבירה בסתר ועבירה הוא נקרא בכל הנמ' עניות הרהור עבירה וכן צהרנה מקומות וכן אלו העריות ואמרו זה המסתכל בקצת והוא כמ"ש נוהר דאסור לאסתכלא בקצת משום דמתכסיא באלין קליפין בהן גוונין דקצת ללא נהירין ונזמנא דגווני נהירין תלפי כו' כנ"ל ולכן אסור בהן ההסתכלות כמ"ש כל המסתכל בעריות קצתו ננערת כמ"ש וראה את ערוהה והיא כו' וז"ל בן זומא הנין ונפגע דאסתכל באלין קליפין כמש"ל בדף הקודם הלח דפאלו בהלח הניס כו' ואמרו בגמ' ועליו הוא אומר דבש מלאה אכול דיד כו' וז"ל כאן - לאכול לשבעה:

לשם ספר הדעי"ה ח"א דרוש ו סי' ד אות ו

ט"ז א' בטעם איסור ההסתכלות מה לפניו. משל למלך ב"ו שאמר לפעוריו ב"ו לי פלטירין גדולים על האשפה הלכו וצנו לו. אין רטנו של מלך להזכיר שם אשפה. וכן הוא בצ"ר פ"א סי' ה' תאלמנה שפתי שקר הדוברות על לדיק עתק. אהפרכן אהתרתן כו' הדוברות על לדיק חי העולמים עתק שהעתיק מצריותיו. בגאווה בשביל להתנאות ולומר אני דורש במעשה בראשית כו'. מה רב טובך אשר לפנת ליראך. ליראך ולא לבזים את מוראך כו'. צוהג' שבעולם מלך ב"ו שבונה פלטין במקום הביצים ובמקום האשפות כו' כל מי שבא לומר פלטין זו צנויה במקום הביצים כו' אינו פוגם אהתמהה. כו' ע"ש. וידוע הוא שכל סוד מאמרם הללו הוא על עולם התהו. וע' בספר נור הקודש שם. וכל עולם התהו

חגיגה טז-ב

עניין: ויעשה מה שלבו חפץ

רי"ף מועד קטן ט. מדפה"ר

קבלוהו למערתא דדייני וקבלוהו¹³⁸ דעבד כרבי אלעאי דתניא ר' אלעאי הזקן אומר אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתעטף שחורים ויעשה מה שלבו חפץ ואל יחלל שם שמים בפרהסיא וליתא לדרכי אלעאי אלא אף על פי שמתגבר יצרו עליו מיבעי ליה ליתוביה בדעתיה דקיימא לן (ברכות לג:): הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים רבי שמעון בן לקיש הוה

הכותב על עין יעקב

ויעשה מה שלבו חפץ וכו'. ובמסכת מו"ק פרק ואלו מגלחין (יז:) הביא מאמר זה. וגם בפ"ק ממסכת קדושין (מ.) הוא יותר באורך וז"ל שם אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו וכו' שמבקש לשתות במיני זמר ולשמוח בשמחה המרגילתו לדבר עבירה כגון זה אמר ילך למקום שאין מכירין אותו וכו' ויעשה חפצו באכילה ושתיה במיני זמר וכיוצא בהן אבל דברי עבירה שיש בהן דין שמים ואפילו חייבי לאוין או עשה וכ"ש למעלה שאיסורן אסור עולם ח"ו לא התירן ר' אלעאי אפילו בסתר ואף דברים אלו לא התירן לו אלא אמר כמושיא עצה לעשות כך כדי להבטיח יצרו להשלים תאותו וכשיראה את עצמו לבוש שחורים משתבר יצרו וימנע ולא יעשה וכ"כ בתוספות מקום הנזכר בקדושין בשם ר"ח ז"ל וזה לשונו חס ושלום

דרושי הצ"ח סוף דרוש ה'

כסא כבודו ומקטרג, ואמר ידיכם דמים מלאו, כיון בזה למה שכתבתי שהמקטרג כחו חזק מאוד, כי נברא בתכלית השלמות הרע, והעבירה בתוקף התלהבות החשק, לא כמו שארז"ל שילבש שחורים ויעשה מה שלבו חפץ כאדם העושה בעל כרחו דלא מצי כייף ליצרא, והמופת על זה שהרי

מהרש"א קידושין מ.

חפץ. בתוס' פ"ח ח"ו שהותר לו לעבור כו' יגיעת דרכים והאכנסאות ולצטת שחורים כו' עכ"ל ובתוס' פרק אין דורשין א) דחו פירושו דלא משמע כן משמעת' שם ובמ"ק ב) אלא לגמרי משמע דמוטב לו לאדם שיעשה חפצו בסתר כו' עכ"ל ונראה לקיים פירושו דודאי לפירושו נמי קאמר דאם לא מצי כייף יצריה דמוטב לו לאדם שיעשה בסתר אצל הא' דלצטת שחורים ויכסה שחורים ע"כ אינו אלא משום דלכוף יצרו בדבר המשבר ולא יחטא כלל וכן נראה מפרש"י מיהו מה שפירש דיגיעת דרכים והאכנסאות משברים יפה"ר לא אנטריך לפרש דיעשה משום שצירת רוח אלא דאם לא מצי משברו צלצטת וכיסוי שחורים כריך לילך למקום שאין מכירין אותו כדי שיעבור בסתר ולא צפרהסיא

ריטב"א ר"ה טז: ד"ה וי"א

וכמ"ש¹³⁸ אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו כיצד יעשה ילבש שחורים ויתכסה שחורים וילך למקום שאין מכירין אותו ויעשה מה שלבו חפץ. וק"ל היכי אמ' שיעשה מה שלבו חפץ. ור"ח¹³⁹ גרס ויעשה, כלומר יכוף שרירות לבו ויכניענו. ואומר מורי נ"ר שאין דרך¹⁴⁰ לזה, שזה נאמר על העושה דברינן שלן רשות שיש בהם חלול השם מפני שהוא אדם גדול בעירו, כדאמר' כיומא¹⁴¹ ה"ד חלול השם, אמר רב נחמן¹⁴² כגון אנא דשקילנא בשרא מבי טבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר. כלומר שע"כ מגיעין סעיפי עבירה זו, כדפרי' בדוכתא¹⁴³. וכן כיוצא בזה לכל אדם כפי מה שהוא, וכשיש אדם שנכשל בזה ואינו יכול להכניע יצרו בדברים קלים [כאלון]. יש לו להכניעו במלבושים שחורים ובגלות, כדי שלא יתגבר עליו, ואם א"א לו ילך למקום שאין מכירין אותו, כי כשיעשה שם דברים אלו לא יהיה חלול השם, כיון שאין יודעין מעלתו. ואע"פ שהיה ראוי להכניע יצרו לגמרי, כיון שא"א לו, מוטב שיעשה כן כדי שלא יתחלל שם שמים בעשותו כן במקום שמכירין אותו.

חגיגה טז-ג

עניין: לסמוך או שלא לסמוך

שם משמואל תצוה תרע"ב

חכמת תורתו. וע"כ תמצא דורות ראשונים שהי' שכלם נבדל לגמרי לא היתה שום מחלוקת בישראל בדיני התורה, והמחלוקת הראשונה שהיתה בחכמי ישראל היתה בימי יוסי בן יועזר שהי' בימי מלכות יון שהחשיכו עיניהם של ישראל בגזירתם, והיתה להם אחיזה בחכמה כמ"ש המהר"ל בספר נר מצוה, וכמו כן דור אחר דור, עד הדורות האחרונים, שנתמעטו הלבבות מחמת שאין השכל נבדל כ"כ מהחומר. והדבר ידוע שלעומת הבדלת האדם מעניני החומר ותכונותיו בה במדה הוא זוכה לחכמת התורה, וזולת זה אין לו חכמת התורה ומאור התורה אלא כשאר מיני חכמות, ויכול לטהר השרץ במ"ט פנים. וזה

פחד יצחק חנוכה ג, ב

יון. הלא כך קבלנו מפייהם של חכמים כי יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן אשר היו בימי פולמוס של יונים, היו הראשונים שעמדו במחלוקת בדיני התורה. (הפלוגתא הראשונה בדין סמיכה ביום טוב.) והיינו שעל ידי שהחשיכה יון את עיניהם של ישראל בגזירותיה שגזרה להשכיחם תורתך, הרי החשכה-השכחה זו גרמה לידי המחלוקת הראשונה בסנהדרין היושבים בלשכת הגזית. באופן כי ריבוי הדעות וחילוקי השיטות

דף יחזקאל / תשס"ג / תמונת יחזקאל הרטמן / עמוד 23

ספר הזמנים דף מח.

לוחו. וזחינת משה הם מלות עשה דייקא היינו זחינת אהבה שמלות עשה באין מזחינת אהבה. ומלות לא זעשה הם מזחינת יראה והיינו לאחר שנעלם מישראל ו האהבה אז ירדה הד"ת ממדריגתה מזחינת אהבה זלות עשה לבחי' יראה מלות לא העשה. כגון מלות אהבת לרעך כמוך זו המלות עשה הוא מזחינת משה. 'אח"כ כשנסתר מהם הזחינה הזאת לא נשאר מן המלות עשה רק מלות לא תעשה לא תרנח והיינו שעכ"פ לא תהיה רנח. וכן הוא החילוק בין דברות ראשונות. לאחרונות שבראשונות שהיה אור פני מלך לפנייהם כשאמר להם אנכי היה בלצם אהבה גדולה מאחד על חבירו ג"כ. ולא תרנח פירושו שאין כך שום ריחה וכן שאר הלאוין. ובזיאת הארץ הסתיר השי"ת זה האור לגמרי ועיקר העסק ורלונו ית' מאז ועד עתה הוא לקבוע אלו הד"ת בלצם בקביעות ובקנין גמור ע"י פעולות בלבושי ומעשי המלות בפעולות אדם. ובכל פעולה האור ורלונו ית' נכסה מעין האדם. וע"ז ביקש שלמה המלך אחר שדורו היו מדוגלים במעשי המלות שרלונו ית' הוא בלבושי מעשי המלות גולמות ורלון השי"ת נכנס בלבוש הנכסה מעין האדם. שהשי"ת יגלה אורו וישקני מנשיקות פיהו. היינו שהאור הנכסה בהפעולה יבקייע ויתראה לעין כל מפורש דרך כל הלבושים במעשי מלות גולמות ויתראה אור הכונה כבימי משה רבינו בגודל אהבה ותשוקה כמו במתן תורה. והוא דליהא (ר"ה כא): ביקש שלמה להיות כמשה. שיהיה האור בהפעולה כמו במתן תורה כמו שמה ראה אור הכונה. כן יראה מפורש בהפעולה אורו ית' עצמו דרך כל הלבושים המכסים. שכל חכמתו היה להכניס האור לתוך הפעולה. וזוהי יש פלוגתא מימות משה רבינו איזהו יותר מובחר. אם תחלת נתינת תורה שזכתב שאז הרגישו תענוג עד אין שיעור. או בעת שאדם קובע ד"ת בלבו ומזין טעמיה זחינת תושבע"פ. וגם לעתיד יהיו מחולקים בזה משה ושלמה. והוא כונת הפלוגתא בין הזוגות לסמוך ושלא לסמוך ומסיים שם המשנה בראשונים היו נשיאים והשניים היו אבות בתי דינין (חגיגה טז.) :